

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

РЕШЕНИЕ №4

София, 27 февруари 1996 г.

(обн., ДВ, бр. 21 от 12 март 1996 г.)

Конституционният съд в състав:

Председател: Асен Манов

Членове: Младен Данаилов

Иван Григоров

Милчо Костов

Пенчо Пенев

Цанко Хаджистойчев

Тодор Тодоров

Станислав Димитров

Александър Арабаджиев

Димитър Гочев

Георги Марков

при участието на секретар-протоколита Лидия Здравкова разгледа в закрито заседание на 27.02.1996 г. конституционно дело № 32 от 1995 г., докладвано от съдията Пенчо Пенев.

С определение от 11 януари 1996 г. Конституционният съд допусна за разглеждане искането на главния прокурор на Република България за обявяване противоконституционността на разпоредбата на чл. 90а от Закона за наследството (ЗН) в частта, в която е предвидено, че завещание, съставено след включване в трудовокооперативни земеделски стопанства или други образувани въз основа на тях селскостопански организации на имоти на кооператори, собствеността върху които се възстановява по чл. 10, ал. 1 ЗСПЗЗ, няма действие за тези имоти.

В искането се твърди, че разпоредбата на чл. 90а ЗН, приета с измененията на Закона за наследството, обнародвани в ДВ, бр. 60 от 1992 г., противоречи на чл. 17, ал. 1 и 3 от Конституцията. Приема се, че се нарушава правото на собственост на наследниците по завещание, които вече са възстановили правото си на собственост по силата на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи (ЗСПЗЗ).

По делото бяха конституирани като заинтересувани страни, наред с главния прокурор, Народното събрание и Министерският съвет. В становищата и на двете институции се поддържа, че атакуваната разпоредба е конституционносъобразна, като способства за справедливо уреждане на правата на наследниците в процеса на възстановяване на собствеността върху земеделските земи. Изтъква се, че възстановяването на собствеността върху земеделските земи не става по силата на самия закон, а чрез изпълнение на предвидената в него процедура, която се приключва с решение на общинската поземлена комисия. Ето защо атакуваната част от текста не накърнява правото на собственост по чл. 17, ал. 1 от Конституцията, тъй като такова право все още не е реално придобито от наследниците по завещание.

По делото бяха изискани и приложени мотивите и стенограмите на 36-о Народно събрание при приемането на текста на чл. 90а ЗН.

Съдът след преценка на събраните по делото доказателства и изтъкнатите доводи от страните приема следното:

Основният аргумент на главния прокурор да иска обявяването за противоконституционна разпоредбата на чл. 90а ЗН в частта, в която е предвидено, че завещание, съставено след включване в ТКЗС на имоти на кооператори, собствеността върху които се възстановява по чл. 10, ал. 1 ЗСПЗЗ, няма действие за тези имоти, е, че към момента на приемането на чл. 90а наследниците по завещание вече са придобили право на собственост по силата на ЗСПЗЗ и ЗН. С приемането на този текст се накърнява това

тяхно право, което е нарушение на Конституцията съгласно чл. 17, ал. 1 и 3. Изтъква се, че в своите досегашни решения Конституционният съд е приемал, че в тази хипотеза (на внесени в ТКЗС земи) правото на собственост не е било загубено, то само не е могло да бъде ефективно реализирано съобразно влизащите в него правомощия на владение, ползване и разпореждане. А след като правото е съществувало, значи е било и наследимо.

Тези доводи на главния прокурор съдът намира за основателни. Още в първите си решения по повод искания за обявяване на противоконституционност на текстове, изменящи и допълващи ЗСПЗЗ, Конституционният съд е отбелязал, че законът възстановява правата на собствениците, каквито те не са преставали да бъдат и не са загубвали своята собственост, но през определен период обективно не са могли да упражняват това свое пълно вещно право. С приемането на ЗСПЗЗ отново се създават условия и възможности за упражняване на тези правомощия. В тази връзка не е случайно, че в закона се използва изразът "възстановяват се правата на собствениците върху", а не "възстановява се правото на собственост", т. е. създават се възможности и условия собствениците отново да упражняват правомощията, произтичащи от правото на собственост. Законът навсякъде говори за собственици с актуалното звучене на понятието, а не за бивши собственици (вж. решение № 6 от 5 юни 1992 г. по к. д. № 9 от 1992 г. и решение № 12 от 8 юли 1993 г. по к. д. № 12 от 1993 г.).

Приемайки, че собствениците никога не са губили в цялост своето право на собственост и че със закона то се възстановява в пълноценния му вид, а не се придобива отново, съдът счита, че завещанията, направени преди влизането на ЗСПЗЗ в сила, са произвели своето правно действие, като в кръга на наследниците трябва да се включат и наследниците по завещание с всички произтичащи от това последици. Става дума за наследимо право, с

което завещателят се е разпоредил чрез направеното от него завещание. Възстановяването правата на собствениците, внесли земя в ТКЗС по силата на закона, автоматично прави приелите наследство наследници по завещание собственици на съответната завещана им част. Това от своя страна прави противоконституционно отнемането на тези вече придобити права по какъвто и да било начин. Точно такова отнемане е предвидено с изменението на ЗН и приемането на чл. 90а в частта му, в която се установява, че завещание, съставено след включване в трудовокооперативни земеделски стопанства или други образувани въз основа на тях селскостопански организации на имоти на кооператори, собствеността върху които се възстановява по чл. 10, ал. 1 ЗСПЗЗ, няма действие за тези имоти.

Освен това Конституционният съд приема, че разпоредбата на чл. 90а ЗН противоконституционно засяга и основното конституционно право на наследяване така, както е закрепено в чл. 17, ал. 1 от Конституцията. Това право включва, на първо място, правото на всяко дееспособно лице да се разпорежи с имуществото си чрез завещание. Няма значение какво е действителното съдържание на това имущество към момента на волеизявлението. Завещателят може да се разпорежи и с имущество, което той ще придобие след извършване на завещанието. Освен това в българското законодателство се тълкува изявената в завещанието воля, тъй като по правило тази воля се установява след смъртта на завещателя.

Член 90а ЗН противоконституционно засяга правото на наследяване на всяко друго лице от гледна точка на правоспособността му да получи определено имущество по завещание. Такова право притежават и законните наследници, като всеки от тях едновременно с качеството си на законен наследник може да бъде и наследник по завещание. В българското право няма конституционни, законови или морални норми, които да лишават един

наследник от правото да получи земеделските земи от своя наследодател по завещание и да дели останалото имущество с другите законни наследници.

По тези съображения атакуваната част на чл. 90а от Закона за наследството противоречи на чл. 17, ал. 1 и 3 от Конституцията, поради което и на основание чл. 149, ал. 1, т. 2 от Конституцията съдът

РЕШИ:

Обявява за противоконституционна разпоредбата на чл. 90а от Закона за наследството в частта, в която е предвидено, че завещание, съставено след включване в трудовокооперативни земеделски стопанства или други образувани въз основа на тях селскостопански организации на имоти на кооператори, собствеността върху които се възстановява по чл. 10, ал. 1 ЗСПЗЗ, няма действие за тези имоти.

Председател: Асен Манов